



# Planning for the Development and Rehabilitation of the Sustainable Degraded Khmer Stone Sanctuary Site in Lao PDR Case Study: Archaeological Site “Tomo” Pathoumphone District, Champasak Province

Khamphoutheth Vanivong<sup>1\*</sup>, Boudam Sengkhakhoudlavong<sup>2</sup>, Saikhim Syhavong<sup>3</sup>, Philasack Syhavong<sup>4</sup>, Phoguern Venvongthong<sup>5</sup> and Luangphasy Sengonkeo<sup>6</sup>

Faculty of Architecture, National University of Laos, Lao PDR

<sup>1\*</sup>Correspondence: Khamphoutheth Vanivong<sup>1</sup> Faculty of Architecture, National University of Laos, Telephone: +85620 55114708, Email: [k.vanivong@nuol.edu.la](mailto:k.vanivong@nuol.edu.la)

## Abstract

The Oup Moung (Wat Tomo) archaeological site is currently facing degradation over time and a lack of systematic development planning, which could jeopardize the nation's invaluable historical significance. This study aims to establish guidelines for the sustainable development of the site, ensuring the preservation of cultural heritage alongside socio-economic growth. The research employs a mixed-methods approach, utilizing surveys to gather perspectives from local communities and relevant stakeholders. Research Objectives were 1) To study the historical value, architectural art, cultural landscape, and the potential for site development and restoration of the “Oup Moung” (Wat Tomo) archaeological site and 2) To explore guidelines for promoting heritage value, conservation models, and the sustainable restoration of the “Oup Moung” archaeological site and its surrounding areas. The findings reveal that the Oup Moung archaeological site possesses immense historical and cultural value, linked to ancient Khmer civilization, and is characterized by its unique “Hin Nam Nor” architecture and Pre-Angkorian artifacts. The most appropriate development approach is to elevate the site into a local museum that emphasizes the preservation of its original state through the Anastylis restoration technique. Development should control the construction of facilities to ensure harmony with the natural environment and prioritize educational promotion to foster heritage awareness. This research proposes a balanced management model between conservation and cultural tourism. The recommendations serve as a crucial foundation for government agencies and relevant sectors in formulating management policies and strategic budget allocations, ensuring that development generates community income without compromising the nation's original cultural values.

**Keywords:** Sustainable Development, Historic Archaeological Site, Heritage Management, Wat Tomo, Champasak Province

## Article Info:

Submitted: October 14, 2025

Revised: December 30, 2025

Accepted: January 26, 2026

## 1. ພາກສະເໜີ

ມໍລະດົກທາງວັດທະນະທຳຖືເປັນຊັບສົມບັດອັນລ້ຳຄ່າຂອງມວນມະນຸດ ທີ່ຍັງຢືນເຖິງວິວັດທະນາການ ແລະ ຄວາມຈະເລີນຮຸ່ງເຮືອງຂອງອະລິຍະທຳໃນແຕ່ລະຍຸກສະໄໝ. ອົງການ UNESCO ແລະ ICOMOS ໄດ້ເນັ້ນຢ້ຳສະເໜີວ່າ ການປົກປັກຮັກສາມໍລະດົກເຫຼົ່ານີ້ບໍ່ແມ່ນພຽງການຮັກສາວັດຖຸ, ແຕ່ແມ່ນການຖ່າຍທອດຄຸນຄ່າທາງຈິດໃຈ ແລະ ປະຫວັດສາດສູ່ຄົນລຸ້ນຫຼັງ. ໃນພາກພື້ນອາຊີຕາເວັນອອກສຽງໃຕ້, ອະລິຍະທຳຂະແມບູຮານ (Khmer Civilization) ໄດ້ສ້າງສັນສະຖາປັດຕະຍະທຳຫຼາຍອັນຍິ່ງໃຫຍ່ທີ່ແຜ່ຂະຫຍາຍໄປທົ່ວດິນແດນລາວ, ໄທ ແລະ ກຳປູເຈຍ (ດິສສະກຸນ, 2004ກ). ສຳລັບສປປ ລາວ, ໂດຍສະເພາະແຂວງຈຳປາສັກ, ຖືເປັນສູນກາງທາງ

ປະຫວັດສາດທີ່ສຳຄັນ ເຊິ່ງມີ “ວັດພູ” ເປັນມໍລະດົກໂລກ ແລະ ມີບູຮານສະຖານບໍລິວານທີ່ມີຄຸນຄ່າສູງອີກຫຼາຍແຫ່ງ ເຊັ່ນ: ຜາສາດຫິນວັດໂຕະໂໝະ ທີ່ສະແດງເຖິງສິມີອັນວິຈິດ ແລະ ຄວາມສັດທາທາງສາສະໜາທີ່ສືບທອດມາຫຼາຍຮ້ອຍປີ (Suksawaddi & Lopkerd, 2022). ບູຮານສະຖານຜາສາດຫິນຍຸກສະໄໝຂະແມຢູທາງພາກໃຕ້ຂອງ ສປປ ລາວ ໂດຍສະເພາະແຂວງຈຳປາສັກ ທີ່ມີການຄົ້ນພົບບູຮານສະຖານຜາສາດຫິນຂະແມເປັນຈຳນວນຫຼາຍ ເຊິ່ງກະຈາຍເປັນບໍລິເວນກ້ວາງໄປຕາມພື້ນທີ່ ໃນເຂດທ້ອງຖິ່ນຕ່າງໆໃນເຂດສອງຝາກຝັ່ງແມ່ນ້ຳຂອງ ເຊິ່ງໄດ້ກາຍເປັນມໍລະດົກອັນລ້ຳຄ່າຂອງລາວໃນອາຊີຕາເວັນອອກສຽງໃຕ້ ເຊິ່ງເອີ້ນວ່າ ອະລິຍະທຳຂະແມ (ຂອມ) ຫຼື ອັງກໍຮຽນ (Khmer or Angkorean) ຈຸດເດັ່ນ ແລະ ຄວາມໜ້າສົນໃຈຂອງອະລິຍະທຳດັ່ງກ່າວ

ຄື (ດິສສະກຸນ, 2004ຂ) ການສ້າງສັນຜົນງານຜ່ານແນວຄວາມຄິດ ແລະ ຈົນຕະນາການປະກອບກັບຄວາມສັດທາກ່ຽວກັບຄວາມເຊື່ອທາງ ດ້ານສາສະໜາ ຄື ສາສະໜາອິນດູ ແລະ ຜູກທະສາສະໜາລັດທິ ມະຫາຍານ ທີ່ໄດ້ຮັບອິດທິພົນຈາກອິນເດຍ ປະກອບກັບຄວາມເຊື່ອ ທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ທັກສະສີມີຄວາມສາມາດຂອງຄົນສະໄໝນັ້ນໄດ້ສ້າງສັນ ຜົນງານອອກມາເປັນມໍລະດົກຕ່າງໆ ເຊັ່ນ: ຜາສາດຫີນ, ຮູບແຕະສະຫຼັກ , ປະຕິມະກຳ, ສິ່ງກໍ່ສ້າງທາງວິສະວະກຳດ້ານຕ່າງໆ ເຊັ່ນ: ສະນ້ຳ (Baray), ຂົວນາກ (Naga Bridge), ປະຕູໂຂງ (Gopura)...ເຊິ່ງຫຼັກ ຖານຜົນງານຕ່າງໆໄດ້ກາຍເປັນມໍລະດົກອັນລ້ຳຄ່າໃຫ້ກັບຄົນໃນຍຸກ ປັດຈຸບັນ ໄດ້ສຶກສາຮຽນຮູ້ ແລະ ກາຍເປັນສະຖານທີ່ທ່ອງທ່ຽວທາງ ດ້ານປະຫວັດສາດ (ດິສສະກຸນ, 1996; ຈັນວັດນະກຸນ, 2008).

ເຖິງວ່າຜາສາດຫີນວັດໂຕະໂໝະຈະມີຄຸນຄ່າທາງດ້ານ ປະຫວັດສາດ ແລະ ສະຖາປັດຕະຍະກຳຢ່າງມະຫາສານ, ແຕ່ໃນ ປັດຈຸບັນກໍາລັງປະຊຶມກັບບັນຫາການເຊື່ອມໂຊມຢ່າງໜັກໜ່ວງ (ທຳ ຮຸ່ງເຮືອງ, 2008). ໂຄງສ້າງຫີນໝາມໝໍ້ ແລະ ສິລະປະວັດຖຸຫຼາຍສ່ວນ ໄດ້ກາຍເປັນຊາກສະຫຼັກຫັກພັງ ຍ້ອນການກັດເຊາະຂອງທຳມະຊາດ ແລະ ການຂາດການບູລະນະສ້ອມແປງທີ່ຖືກວິຊາການ. ນອກຈາກນີ້, ຜືນທີ່ອ້ອມຮອບຍັງຂາດການຈັດສັນມູມິທັດວັດທະນະທຳ ແລະ ສິ່ງອຳ ນວຍຄວາມສະດວກທີ່ເໝາະສົມ, ສິ່ງຜົນໃຫ້ທ່າແຮງທາງດ້ານ ການທ່ອງທ່ຽວ ແລະ ການຮຽນຮູ້ບໍ່ໄດ້ຮັບການພັດທະນາຢ່າງເຕັມເມັດ ເຕັມໝ່ວຍ. ຫາກປອຍໃຫ້ສະຖານະການນີ້ດຳເນີນຕໍ່ໄປ ໂດຍ ປາສະຈາກແຜນການຈັດການທີ່ຍືນຍົງ, ຄຸນຄ່າອັນເປັນເອກະລັກຂອງ ສະຖານທີ່ອາດຈະສູນເສຍໄປຢ່າງບໍ່ສາມາດຝື້ນຝືອນໄດ້. ວັດຜູ ແລະ ບູຮານສະຖານອ້ອມຂ້າງ ລວມທັງຜາສາດຫີນວັດໂຕະໂໝະ ແມ່ນຕົວ ແທນຂອງ “ສະຖານທີ່ທາງປະຫວັດສາດທີ່ໂດດເດັ່ນ” ເຊິ່ງເປັນຂົວຕໍ່ໃນ ໄລຍະການປ່ຽນຜ່ານລະຫວ່າງອາລິຍະທຳຂະແມຍຸກເລີ່ມຕົ້ນ ແລະ ຍຸກ ກາງ ເຊິ່ງສອດຄ່ອງກັບຜົນຂອງການຄົ້ນຄວ້າທີ່ລະບຸວ່າ ວັດໂຕະໂໝະ ແມ່ນ “ຍະໂສທະຣາສີມ” ຫຼື ໜຶ່ງໃນອາສີມ (ບ່ອນບຳເພັນພິບ) ທີ່ສ້າງ ຂຶ້ນໃນສະໄໝພະເຈົ້າຍະໂສວໍຣະມັນ 1. ການຄົ້ນພົບ ມຸກຄະລິງຄະ (Mukhalinga) ແລະ ນາກຍົກ (Naga) ຢູ່ທີ່ວັດໂຕະໂໝະ (Santoni et al., n.d.).

ຜ່ານມາ, ການສຶກສາສ່ວນໃຫຍ່ໃນພາກໃຕ້ຂອງລາວມັກຈະ ສຸມໃສ່ສະເພາະບໍລິເວນໃຈກາງຂອງວັດຜູ ຈຳປາສັກ ເປັນຫຼັກ (Kirdsiri, 2004). ເຖິງວ່າມີການຄົ້ນຄວ້າທາງບູຮານຄະດີຢູ່ບາງ ສະຖານທີ່ບໍລິເວນ, ແຕ່ການສຶກສາທີ່ເນັ້ນໃສ່ “ການວາງແຜນພັດທະນາ ຜືນທີ່ ແລະ ການຝື້ນຝືອນແບບຍືນຍົງ” ສຳລັບວັດໂຕະໂໝະໂດຍກົງນັ້ນຍັງ ມີຈຳກັດຫຼາຍ. ໂດຍສະເພາະແມ່ນການຂາດການສຶກສາທີ່ເຊື່ອມໂຍງ ລະຫວ່າງ ຄຸນຄ່າທາງກາຍະພາບ (Tangible) ແລະ ແນວທາງການມີ ສ່ວນຮ່ວມຂອງຊຸມຊົນທ້ອງຖິ່ນ (Phirasant & Sirasoonthorn, 2014; Somsamon, 2017). ເພື່ອສ້າງຕົວແບບການອະນຸລັກທີ່ ສອດຄ່ອງກັບມາດຕະຖານສາກົນຂອງ ICCROM ແຕ່ຍັງຮັກສາຈິດ ວິນຍານຂອງທ້ອງຖິ່ນໄວ້ ແລະ ການສຶກສາຮຽນຮູ້ໃນດ້ານຕ່າງໆທີ່ມີ ສັກະຍະພາບສູງ ເມື່ອທຽບກັບນະໂຍບາຍ ແລະ ແນວທາງການ ພັດທະນາເສດຖະກິດໃນການຂຸດຄົ້ນທາງແຮງບິ່ມຊ້ອນຂອງສະຖານທີ່ ທີ່ມີສັກະຍະພາບໃນການພັດທະນາ ໂດຍສະເພາະທ່າແຮງທາງດ້ານ

ການສົ່ງເສີມເອກະລັກທີ່ເປັນມໍລະດົກທາງດ້ານວັດທະນະທຳເພື່ອເຊື່ອມ ໂຍງກັບ ການພັດທະນາໃນດ້ານຕ່າງໆ (Sengonkeo et al., 2025). ການສຶກສາຄົ້ນຄວ້າວິໄຈຄັ້ງນີ້ຈຶ່ງມີຄວາມສຳຄັນໃນການຕື່ມເຕັມຊ່ອງ ຫວ່າງດັ່ງກ່າວ ເພື່ອສະເໜີແນວທາງການຝື້ນຝືອນທີ່ເປັນຮູບປະທຳ.

ສະນັ້ນ, ຈຸດປະສົງການຄົ້ນຄວ້າຄັ້ງນີ້ແມ່ນມີຈຸດປະສົງຄື: 1) ເພື່ອສຶກສາຄຸນຄ່າທາງປະຫວັດສາດ, ສິລະປະສະຖາປັດຕະຍະກຳ, ມູມິ ທັດວັດທະນະທຳ ແລະ ສັກະຍະພາບໃນດ້ານການພັດທະນາຜືນທີ່ ແລະ ຜືນຜູບູຮານສະຖານຜາສາດຫີນ “ໂຕະໂໝະ”, 2) ເພື່ອສຶກສາ ແນວທາງການສົ່ງເສີມຄຸນຄ່າ, ຮູບແບບການອະນຸຮັກ ແລະ ການຝື້ນຜູ ບູຮານສະຖານ ແລະ ຜືນທີ່ໂດຍຮອບຜາສາດຫີນ “ໂຕະໂໝະ” ແບບຍືນ ຍົງ.

## 2. ອຸປະກອນ ແລະ ວິທີການການ

### 2.1. ປະຊາກອນ ແລະ ກຸ່ມເປົ້າໝາຍ

ໃນການສຶກສາຄັ້ງນີ້, ຜູ້ວິໄຈໄດ້ກຳນົດຂະໜາດຂອງກຸ່ມ ຕົວຢ່າງ ແລະ ວິທີການຄັດເລືອກຢ່າງເປັນລະບົບ ເພື່ອໃຫ້ໄດ້ຂໍ້ມູນທີ່ ຄວບຄຸມທັງໃນເຊິ່ງປະລິມານ ແລະ ຄຸນນະພາບ ດັ່ງນີ້:

1) ວິທີການສຸ່ມຕົວຢ່າງ: ເນື່ອງຈາກບໍ່ສາມາດລະບຸຈຳນວນ ປະຊາກອນ ແລະ ນັກທ່ອງທ່ຽວທີ່ແນ່ນອນໄດ້, ຜູ້ວິໄຈຈຶ່ງນຳໃຊ້ ເຕັກນິກການສຸ່ມຕົວຢ່າງແບບບໍ່ອາໄສຄວາມໜ້າຈະເປັນ (Non-probability Sampling) ໂດຍປະສົມປະສານ 2 ຮູບແບບ ຄື:

- ການສຸ່ມຕົວຢ່າງແບບເຈາະຈົງ (Purposive Sampling): ເພື່ອຄັດເລືອກນັກວິຊາການ, ພະນັກງານລັດ ແລະ ຜູ້ຊົງຄຸນນະວຸດທິທີ່ ມີຄວາມຮູ້ຄວາມຊ່ຽວຊານກ່ຽວກັບບູຮານສະຖານ.

- ການສຸ່ມຕົວຢ່າງແບບບັງເອີນ (Accidental Sampling): ເພື່ອເກັບຂໍ້ມູນຈາກນັກທ່ອງທ່ຽວ ແລະ ປະຊາຊົນທ້ອງຖິ່ນທີ່ເຂົ້າມາ ຊົມໃຊ້ຜືນທີ່ໃນຊ່ວງເວລາເກັບຂໍ້ມູນ.

2) ການກຳນົດຂະໜາດຕົວຢ່າງ: ຜູ້ວິໄຈນຳໃຊ້ສູດການຄຳ ນວນຂອງ (Sedgwick, 2013) ເນື່ອງຈາກບໍ່ຮູ້ຈຳນວນປະຊາກອນ ແນ່ນອນ ໂດຍກຳນົດລະດັບຄວາມເຊື່ອໝັ້ນ 95% ຫຼື ລະດັບຄວາມ ເຊື່ອໝັ້ນ  $P < 0.05$ . ຈາກການຄຳນວນ ແລະ ການປະມວນຜົນຄວາມເ ໝາະສົມໃນພາກສະໜາມ, ສາມາດກຳນົດກຸ່ມຕົວຢ່າງລວມທັງໝົດໄດ້ 72 ຄົນ.

3) ຂໍ້ມູນປະຊາກອນ: ກຸ່ມຕົວຢ່າງປະກອບດ້ວຍປະຊາຊົນ ທ້ອງຖິ່ນໃນບ້ານໂຕະໂໝະທ່າ ແລະ ບ້ານໃກ້ຄຽງ, ນັກວິຊາການດ້ານ ບູຮານຄະດີ, ແລະ ນັກທ່ອງທ່ຽວທັງພາຍໃນ ແລະ ຕ່າງປະເທດ. ສ່ວນ ໃຫຍ່ເປັນຜູ້ທີ່ມີຄວາມຮູ້ກ່ຽວກັບຜືນທີ່ໃນເຊິ່ງຄວາມເຊື່ອ ແລະ ຜູ້ທີ່ມີ ສ່ວນໄດ້ສ່ວນເສຍໂດຍກົງຕໍ່ການພັດທະນາເສດຖະກິດທ້ອງຖິ່ນ.

4) ເປົ້າໝາຍຜືນທີ່ຂອງການສຶກສາ: ເພື່ອໃຫ້ການວິເຄາະຜືນທີ່ ຄວບຄຸມທຸກມິຕິ, ຜູ້ວິໄຈໄດ້ແບ່ງເຂດການສຶກສາອອກເປັນ 3 ໂຊນ ຫຼັກ ໂດຍນຳໃຊ້ວິທີການສັງເກດແບບມີສ່ວນຮ່ວມ (Participant Observation) ແລະ ການສຳຫຼວດພາກສະໜາມ:

- ເຂດບູຮານສະຖານ (Sanctuary Zone): ເນັ້ນການສຶກສາ ຕົວຜາສາດຫີນວັດໂຕະໂໝະ, ສະຖາປັດຕະຍະກຳຫີນໝາມໝໍ້ ແລະ ຊາກສະຫຼັກຫັກພັງທີ່ມີຄຸນຄ່າທາງບູຮານຄະດີ.

- ເຂດພື້ນທີ່ສັກສິດທາງນ້ຳ (Sacred Waterway Zone): ບໍລິເວນ “ຄັນໜາກຮຸກ” ເຊິ່ງເປັນແລວໂງ່ນຫີນສັກສິດກາງແມ່ນ້ຳຂອງທີ່ເຊື່ອມຕໍ່ໄປຫາເມືອງບູຮານ ແລະ ດອນແດງ.

- ເຂດພູມິທັດວັດທະນະທຳ ແລະ ວິຖີຊີວິດ (Cultural Landscape & Buffer Zone): ພື້ນທີ່ອ້ອມຮອບທີ່ປະກອບດ້ວຍຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ (ປ່າໄມ້, ໜອງນ້ຳ) ແລະ ພື້ນທີ່ດຳລົງຊີວິດຂອງຊຸມຊົນ ທີ່ສະທ້ອນເຖິງຄວາມສຳພັນລະຫວ່າງຄົນກັບບູຮານສະຖານ.

## 2.2. ເຄື່ອງມືໃນການຄົ້ນຄວ້າ

ເຄື່ອງມືທີ່ໃຊ້ໃນການເກັບລວບລວມຂໍ້ມູນຖືກຜັດທະນາຂຶ້ນໂດຍອີງໃສ່ການທົບທວນເອກະສານ ແລະ ວັນນະຄະດີທີ່ກ່ຽວຂ້ອງເພື່ອໃຫ້ສອດຄ່ອງກັບບໍລິບົດຂອງພື້ນທີ່, ເຊິ່ງແບ່ງອອກເປັນ 2 ສ່ວນຫຼັກ:

1) ແບບສອບຖາມ (Questionnaires): ໃຊ້ເປັນເຄື່ອງມືເກັບຂໍ້ມູນທັດສະນະຄະດີ ໂດຍແບ່ງເປັນ 3 ພາກສ່ວນ: ພາກທີ 1: ຂໍ້ມູນທົ່ວໄປຂອງຜູ້ຕອບແບບສອບຖາມ, ພາກທີ 2: ການປະເມີນຄວາມຮັບຮູ້ ແລະ ຄຸນຄ່າທາງດ້ານປະຫວັດສາດ-ວັດທະນະທຳຂອງຜາສາດຫີນວັດໂຕະໂໝະ ແລະ ພາກທີ 3: ຄວາມຄິດເຫັນຕໍ່ແນວທາງການອະນຸຮັກ ແລະ ພື້ນຜູ້ບູຮານສະຖານແບບຍືນຍົງ.

2) ເຄື່ອງມືວິເຄາະທາງກາຍະພາບ ແລະ ພູມິທັດ: ນຳໃຊ້ໂປຣແກຼມຄອມພິວເຕີຊ່ວຍໃນການຈຳລອງ ແລະ ວິເຄາະພື້ນທີ່ (Spatial Analysis) ເຊັ່ນ: AutoCAD ແລະ 3D Modeling ເພື່ອແຕ້ມແບບພື້ນຜູ້ບູຮານສະຖານ, ສະຖາປັດຕະຍະກຳທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ຜັງພື້ນທີ່ພັດທະນາ.

## 2.3. ວິທີການເກັບຂໍ້ມູນ

ການເກັບລວບລວມຂໍ້ມູນຖືກຜັດທະນາຂຶ້ນໂດຍອີງໃສ່ການທົບທວນເອກະສານ ແລະ ວັນນະຄະດີທີ່ກ່ຽວຂ້ອງ ເພື່ອໃຫ້ສອດຄ່ອງກັບບໍລິບົດຂອງພື້ນທີ່, ເຊິ່ງແບ່ງອອກເປັນ 2 ສ່ວນຫຼັກ:

1) ຂໍ້ມູນຂັ້ນໜຶ່ງ (Primary Data): ລົງເກັບກຳຂໍ້ມູນພາກສະໜາມໃນເຂດພື້ນທີ່ສຶກສາໂດຍແບ່ງເປັນ 2 ຮູບແບບ: ການວິໄຈປະລິມານ (Quantitative Research): ນຳໃຊ້ແບບສອບຖາມ (Questionnaires) ເປັນເຄື່ອງມືຫຼັກ ເຊິ່ງແບ່ງເປັນ 3 ພາກສ່ວນ (ຂໍ້ມູນທົ່ວໄປ, ທັດສະນະຄະດີຕໍ່ຄຸນຄ່າບູຮານສະຖານ ແລະ ແນວທາງການອະນຸຮັກພື້ນຜູ້) ແລະ ການສຳຫຼວດພາກສະໜາມ ແລະ ການວິເຄາະກາຍະພາບ (Field Survey & Physical Analysis): ດຳເນີນການສຳຫຼວດຂອບເຂດພື້ນທີ່ (Site Mapping), ທີ່ຕັ້ງພູມສັນຖານ ແລະ ສະພາບປັດຈຸບັນຂອງຜາສາດ. ຂັ້ນຕອນນີ້ປະກອບດ້ວຍການຈັດບັນທຶກ, ການຖ່າຍພາບສີລະປະວັດຖຸ ແລະ ວັດສະດຸກໍ່ສ້າງ ເພື່ອສັງລວມເປັນແຜນຜັງບໍລິເວນ ແລະ ຮູບດ້ານຕ່າງໆ ໂດຍນຳໃຊ້ໂປຣແກຼມ AutoCAD ແລະ 3D Modeling. ນອກຈາກນີ້ ຍັງມີການສັງເກດ (Observation) ຂໍ້ມູນທາງສັງຄົມ ເຊັ່ນ: ພິທີກຳ ແລະ ບຸນປະເພນີຂອງຄົນໃນທ້ອງຖິ່ນ.

2) ຂໍ້ມູນຂັ້ນສອງ (Secondary Data): ຮວບຮວມຂໍ້ມູນຈາກເອກະສານວິຊາການ, ບົດວິໄຈທັງພາຍໃນ ແລະ ຕ່າງປະເທດ, ລວມເຖິງຂໍ້ມູນຈາກກົມມໍລະດົກ, ກະຊວງຖະແຫຼງຂ່າວ ວັດທະນະທຳ

ແລະ ທ່ອງທ່ຽວ, ແລະ ພິພິທະພັນແຂວງຈຳປາສັກ ເພື່ອເປັນພື້ນຖານໃນການວິເຄາະປຽບທຽບ.

## 2.4. ການວິເຄາະຂໍ້ມູນ

ການວິເຄາະຂໍ້ມູນໂດຍແບ່ງອອກເປັນ 2 ສ່ວນຫຼັກ ເພື່ອໃຫ້ສອດຄ່ອງກັບວັດຖຸປະສົງຂອງການວິໄຈ:

1) ການວິເຄາະຂໍ້ມູນປະລິມານ (Quantitative Analysis): ຂໍ້ມູນຈາກແບບສອບຖາມຈະຖືກປະມວນຜົນດ້ວຍໂປຣແກຣມສຳເລັດຮູບທາງສະຖິຕິ (SPSS version 22.0) ໂດຍນຳໃຊ້ ສະຖິຕິພັນລະນາ (Descriptive Statistics) ເພື່ອຫາຄ່າທາງສະຖິຕິຕ່າງໆ (Siljiru, 2010) ປະກອບດ້ວຍ: ຄ່າຄວາມຖີ່ (Frequency), ຄ່າສ່ວນຮ້ອຍ (Percentage), ຄ່າສະເລ່ຍ (Mean) ແລະ ຄ່າຜັນປ່ຽນມາດຕະຖານ (Std. Deviation).

2) ການວິເຄາະຂໍ້ມູນເຊິ່ງຄຸນນະພາບ ແລະ ກາຍະພາບ (Qualitative & Spatial Analysis): ເປັນການສັງເຄາະຂໍ້ມູນຈາກການສຳຫຼວດພາກສະໜາມ ແລະ ການທົບທວນເອກະສານ ເພື່ອວິເຄາະສັກກະຍະພາບຂອງພື້ນທີ່, ຄຸນຄ່າທາງປະຫວັດສາດ ແລະ ແນວທາງການອະນຸຮັກ.

ການດຳເນີນວິໄຈໄດ້ນຳໃຊ້ວິທີການ ກວດສອບຂໍ້ມູນແບບສາມເສົ້າ (Data Triangulation) ໂດຍການປຽບ ທຽບຂໍ້ມູນທີ່ໄດ້ຈາກ 3 ແຫຼ່ງຫຼັກ ຄື: (1) ຂໍ້ມູນຈາກແບບສອບຖາມທັດສະນະຄະດີຂອງຊຸມຊົນ ແລະ ຜູ້ມີສ່ວນໄດ້ສ່ວນເສຍ, (2) ຂໍ້ມູນຈາກການສຳຫຼວດກາຍະພາບ ແລະ ການສັງເກດການໃນພື້ນທີ່ຈິງ ແລະ (3) ຂໍ້ມູນຈາກເອກະສານ ແລະ ຫຼັກຖານທາງປະຫວັດສາດ. ການວິເຄາະແບບປະສົມປະສານນີ້ ຈະຊ່ວຍໃຫ້ໄດ້ຂໍ້ສະຫຼຸບທີ່ຄົບຖ້ວນ ແລະ ສອດຄ່ອງກັບຄວາມເປັນຈິງຂອງພື້ນທີ່.

## 3. ຜົນໄດ້ຮັບ

ການວິເຄາະທາງດ້ານທັດສະນະຄະດີ, ຄຸນຄ່າ, ແນວທາງການອະນຸຮັກແຫຼ່ງບູຮານສະຖານ ແລະ ດ້ານແນວທາງການວາງແຜນພັດທະນາພື້ນທີ່ທາງປະຫວັດທີ່ຍືນຍົງ ຜົນການສຶກສາສາສະຫຼຸບໄດ້ດັ່ງລຸ່ມນີ້:

3.1 ຄຸນຄ່າທາງປະຫວັດສາດ, ສິລະປະສະຖາປັດຕະຍະກຳ, ພູມິທັດວັດທະນະທຳ ແລະ ສັກກະຍະພາບໃນດ້ານການພັດທະນາພື້ນທີ່ ແລະ ພື້ນຜູ້ບູຮານສະຖານຜາສາດຫີນ “ໂຕະໂໝະ” ພົບວ່າ:

- ດ້ານຄຸນຄ່າທາງປະຫວັດສາດ: ຜາສາດຫີນວັດໂຕະໂໝະ ມີຄວາມສຳຄັນໃນຖານະເປັນ “ຍະໂສທະຣາສົມ (Yasotharasom)” ທີ່ສ້າງຂຶ້ນໃນສະໄໝພະເຈົ້າຍະໂສວໍຣະມັນ 1 ເຊິ່ງເປັນຫຼັກຖານທາງປະຫວັດສາດທີ່ຍິ່ງຍືນເຖິງການຂະຫຍາຍຕົວຂອງອະລິຍະທຳຂະແມບູຮານໃນດິນແດນລາວ ແລະ ມີຄວາມເຊື່ອມໂຍງຢ່າງໃກ້ຊິດກັບມໍລະດົກໂລກວັດຜູ້ຈຳປາສັກ.

- ຄຸນຄ່າທາງສິລະປະ ແລະ ສະຖາປັດຕະຍະກຳ: ເຖິງວ່າບູຮານສະຖານຈະມີຄວາມເສຍຫາຍຕາມກາລະເວລາ, ແຕ່ຍັງຄົງປະກົດຫຼັກຖານທາງສິລະປະທີ່ຊັດເຈນ ເຊິ່ງຍິ່ງຍືນເຖິງຄວາມຮຸ່ງເຮືອງ ແລະ ຍຸກສະໄໝທາງປະຫວັດສາດ: ເອກະລັກທາງສິລະປະ: ການຄົ້ນພົບທັບຫຼັງໃນຍຸກສະໄໝກ່ອນອັງກໍ (Pre-Angkorian), ມຸກຄະລົງຄະ (Mukhalinga) ແລະ ນາກຍົກ (Naga) ເຊິ່ງເປັນອົງປະກອບທາງ

ສະຖາປັດຕະຍະກຳທີ່ຊົງຄຸນຄ່າ ແລະ ມີຄວາມສວຍງາມລະອຽດອ່ອນ. ດ້ານສິລະປະແກະສະຫຼັກເທິງໂງ່ນຫີນ: ຄວາມໂດດເດັ່ນຂອງຮູບແກະສະຫຼັກ “ຄັນໝາກຮຸກ” ຢູ່ບໍລິເວນລ່າມແມ່ນ້ຳຂອງ ທີ່ບໍ່ພຽງແຕ່ສະແດງເຖິງທັກສະທາງສິລະປະທີ່ເປັນເອກະລັກເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ຍັງສະທ້ອນເຖິງຄວາມສັກສິດ ແລະ ຄວາມເຊື່ອທີ່ຜູກພັນກັບທຳມະຊາດ.

- ດ້ານຜູ້ມີທັດວັດທະນະທຳ: ພື້ນທີ່ສຶກສາມີຄວາມໂດດເດັ່ນດ້ວຍການປະສົມປະສານລະຫວ່າງສິ່ງກໍ່ສ້າງ ແລະ ທຳມະຊາດ, ໂດຍສະເພາະ “ຄັນໝາກຮຸກ” ເຊິ່ງເປັນແລວໂງ່ນຫີນແກະສະຫຼັກສັກສິດກາງແມ່ນ້ຳຂອງ. ສະພາບແວດລ້ອມທີ່ປະກອບດ້ວຍປ່າໄມ້ໃຫຍ່ ແລະ ຫ່ວຍນ້ຳ ໄດ້ຊ່ວຍສົ່ງເສີມບັນຍາກາດຄວາມສັກສິດ ແລະ ຄວາມອົ່ມເຢັນໃຫ້ແກ່ບູຮານສະຖານ.

- ດ້ານສັກກະຍະພາບໃນການພັດທະນາພື້ນທີ່ ແລະ ພື້ນຜູ້ບູຮານສະຖານຜາສາດຫີນ “ໂຕະໂໝະ” ພື້ນທີ່ມີສັກກະຍະພາບສູງໃນການພັດທະນາເປັນພິພິຕະພັນທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ແຫຼ່ງທ່ອງທ່ຽວຮຽນຮູ້ (33.3%). ແນວທາງການພັດທະນາທີ່ຍືນຍົງຄວນເນັ້ນການປັບປຸງເສັ້ນທາງເຂົ້າເຖິງທັງທາງບົກ ແລະ ທາງນ້ຳ, ການຈັດສັນພື້ນທີ່ບໍລິການນັກທ່ອງທ່ຽວ ແລະ ການບໍລິຫານຈັດການທີ່ເນັ້ນການມີສ່ວນຮ່ວມຂອງຊຸມຊົນ. ນອກນັ້ນ, ດ້ານທັດສະນະຄະຕິຂອງຊຸມຊົນ: ດ້ານຈຸດເດັ່ນຂອງຜາສາດຫີນ: ຊຸມຊົນເຫັນວ່າຄວາມສວຍງາມຂອງບູຮານສະຖານ (41.3%) ແລະ ໂຕຜາສາດ (58.5%) ເປັນເອກະລັກຫຼັກ. ດ້ານການອະນຸຮັກ: ສ່ວນໃຫຍ່ເຫັນດີໃຫ້ບຸລະນະສ້ອມແປງສະເພາະບາງສ່ວນ (54.3%) ແລະ ຮັກສາສະພາບເດີມແຕ່ໃຫ້ມີສິ່ງອຳນວຍຄວາມສະດວກທີ່ຈຳເປັນ (84.7%). ດ້ານແຫຼ່ງທຶນການພັດທະນາ: ຄາດຫວັງງົບປະມານຈາກພາກລັດເປັນຫຼັກ (39.2%) ຮອງລົງມາແມ່ນການລະດົມທຶນພາຍໃນ.

3.2. ແນວທາງການສົ່ງເສີມຄຸນຄ່າ, ຮູບແບບການອະນຸຮັກ ແລະ ການພື້ນຜູ້ບູຮານສະຖານ ແລະ ພື້ນທີ່ໂດຍຮອບຜາສາດຫີນ “ໂຕະໂໝະ” ແບບຍືນຍົງ ພົບວ່າ

ແນວທາງການວາງແຜນພັດທະນາເພື່ອຄວາມຍືນຍົງ ຕ້ອງມີການປະສານສົມທົບລະຫວ່າງການຮັກສາຄຸນຄ່າດັ້ງເດີມ ແລະ ການປັບປຸງພື້ນຖານໂຄງລ່າງໃຫ້ແທດເໝາະກັບຍຸກສະໄໝ ໂດຍສັງລວມໄດ້ໃນ 4 ດ້ານຫຼັກ ດັ່ງນີ້:

- ການພັດທະນາລະບົບການເຂົ້າເຖິງ: ເນັ້ນການປັບປຸງເສັ້ນທາງບົກ ແລະ ທາງນ້ຳໃຫ້ມີຄວາມສະດວກ ແລະ ປອດໄພ. ໂດຍສະເພາະທາງບົກແມ່ນການປັບປຸງຂົວ, ຕິດຕັ້ງໄຟເຍືອງທາງ ແລະ ຈັດສັນເຂດບໍລິການ (ຮ້ານຄ້າ, ຈຸດຈອດລົດ). ສຳລັບທາງນ້ຳແມ່ນການກຳນົດແລວເດີນເຮືອ ແລະ ປະເພດພາຫະນະທີ່ເໝາະສົມ ເພື່ອເຂົ້າເຖິງເຂດສັກສິດ “ຄັນໝາກຮຸກ” ໂດຍບໍ່ໃຫ້ກະທົບຕໍ່ລະບົບນິເວດທາງນ້ຳ.

- ການຄຸ້ມຄອງພື້ນທີ່ ແລະ ສະພາບແວດລ້ອມ: ສະເໜີໃຫ້ມີການຈັດສັນເຂດແດນ ລະຫວ່າງເຂດບູຮານສະຖານ, ເຂດຊຸມຊົນ ແລະ ເຂດວັງສະຫງວນແຄມຂອງ. ການພື້ນຜູ້ຕ້ອງເນັ້ນການສ້າງລະບຽບກົດໝາຍໃນການປົກປັກຮັກສາປ່າໄມ້ ແລະ ສະພາບແວດລ້ອມທຳມະຊາດທີ່ສົ່ງເສີມຄວາມສັກສິດຂອງສະຖານທີ່ ໃຫ້ມີປະສິດທິພາບສູງສຸດ.

- ການສ້າງອົງປະກອບ ແລະ ສິ່ງອຳນວຍຄວາມສະດວກ: ເນັ້ນການອອກແບບສິ່ງກໍ່ສ້າງໃໝ່ໃຫ້ມີຄວາມກົມກືນກັບສະພາບພື້ນທີ່

ເຊັ່ນ: ປ້າຍສັນຍາລັກບອກທາງ, ຫ້ອງນ້ຳສະອາດ ແລະ ບ່ອນພັກຜ່ອນ. ນອກຈາກນີ້ ຕ້ອງນຳໃຊ້ເຕັກໂນໂລຊີຂໍ້ມູນຂ່າວສານ (WiFi/Social Network) ເຂົ້າມາມີສ່ວນຮ່ວມເພື່ອຕອບສະໜອງວິຖີຊີວິດຂອງນັກທ່ອງທ່ຽວໃນປັດຈຸບັນ ແລະ ເປັນເຄື່ອງມືໃນການເຜີຍແຜ່ຂໍ້ມູນຄວາມຮູ້.

- ການບໍລິຫານຈັດການ ແລະ ການສ້າງລາຍຮັບ: ສະເໜີໃຫ້ມີການປັບປຸງກົງຈັກການບໍລິຫານທີ່ເນັ້ນການມີສ່ວນຮ່ວມຂອງຊຸມຊົນ. ໂດຍຊຸກຍູ້ໃຫ້ຜາສາດຫີນໂຕະໂໝະເປັນ “ແຫຼ່ງທ່ອງທ່ຽວທາງປະຫວັດສາດ ແລະ ການຮຽນຮູ້” ເພື່ອສ້າງລາຍຮັບໃຫ້ແກ່ທ້ອງຖິ່ນຄຽງຄູ່ກັບການນຳໃຊ້ງົບປະມານດັ່ງກ່າວມາໝູນວຽນໃນການບຸລະນະ ແລະ ຮັກສາມໍລະດົກໃຫ້ຄົງຢູ່ຍືນຍົງ.

#### 4. ວິພາກຜົນ

ການວິເຄາະຜົນການສຶກສາ ພົບວ່າ ການພັດທະນາພື້ນທີ່ບູຮານສະຖານຜາສາດຫີນໂຕະໂໝະ ມີຄວາມກ່ຽວຂ້ອງກັບມິຕິທາງວິຊາການ ແລະ ຂອບແນວຄິດສາກົນ ດັ່ງນີ້: ການເຊື່ອມໂຍງກັບໂຄງສ້າງຕົວເມືອງບູຮານ: ຜົນການສຶກສາສອດຄ່ອງກັບການຄົ້ນພົບເມືອງມະເຫັນທຣະປຣະວັດຕະ (Chevance et al., 2019) ທີ່ເນັ້ນການວາງແຜນຕົວເມືອງຂະໜາດໃຫຍ່. ຜາສາດຫີນໂຕະໂໝະ ບໍ່ໄດ້ຕັ້ງຢູ່ໂດດດ່ຽວ ແຕ່ເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງເຄືອຂ່າຍເມືອງບູຮານ “ລົງຄະປຸຣະ” ເຂດວັດພູ, ເຊິ່ງການພັດທະນາຕ້ອງຮັກສາຄວາມສັກສິດທາງຜູ້ມືສັນຖານ (Cultural Landscape) ຕາມຫຼັກການຂອງ UNESCO Heritage Management Framework. ການວິວັດທະນາການທາງສິລະປະ ແລະ ສະຖາປັດຕະຍະກຳ: ຜົນການສຳຫຼວດຍືນຍັນເຖິງອິດທິພົນຈາກອິນເດຍ ແລະ ການປະສົມປະສານສິລະປະທະວາຣະວະດີຈຳ (Hawixbrock, n.d.), ເຊິ່ງມີຄວາມຄ້າຍຄືກັນກັບບູຮານສະຖານ Sambor Prei Kuk ໃນກຳປູເຈຍ ແລະ My Son ໃນຫວຽດນາມ ທີ່ເນັ້ນການນຳໃຊ້ວັດສະດຸທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ການວາງຜັງທີ່ສອດຄ່ອງກັບແຫຼ່ງນ້ຳ. ການບໍລິຫານຈັດການມໍລະດົກໂດຍຊຸມຊົນຈາກກໍລະນີສຶກສາວິທານພິມາຍ (Gapphimai & Weerataweemas, 2020), ພົບວ່າການບໍລິຫານຈາກສູນກາງພຽງຝ່າຍດຽວອາດສົ່ງຜົນກະທົບຕໍ່ທ້ອງຖິ່ນ. ດັ່ງນັ້ນ, ແນວທາງສຳລັບຜາສາດຫີນໂຕະໂໝະ ຈຶ່ງຕ້ອງສ້າງກົນໄກການມີສ່ວນຮ່ວມຂອງຊຸມຊົນຢ່າງແທ້ຈິງ ເພື່ອໃຫ້ການພັດທະນາຕອບສະໜອງຕໍ່ວິຖີຊີວິດ ແລະ ເສດຖະກິດທ້ອງຖິ່ນ. ການນຳໃຊ້ເຕັກໂນໂລຊີສະເໝືອນ: ການນຳໃຊ້ Virtual Environment ຫຼື ການຈຳລອງ 3D (ສອດຄ່ອງກັບ Suksawaddi & Lopkerd, 2022) ຖືເປັນເຄື່ອງມືສຳຄັນໃນການພື້ນຜູ້ພາບລັກຂອງສະຖາປັດຕະຍະກຳທີ່ເສື່ອມໂຊມ ໂດຍບໍ່ທຳລາຍໂຄງສ້າງຕົວຈິງ, ເຊິ່ງເປັນການສົ່ງເສີມການທ່ອງທ່ຽວແບບຍືນຍົງ.

#### 5. ສະຫຼຸບ

ການສຶກສາຍັງຢືນຍົງວ່າ ຜາສາດຫີນວັດໂຕະໂໝະ ມີຄຸນຄ່າອັນສູງສົ່ງທີ່ຕ້ອງໄດ້ຮັບການຈັດການຢ່າງເປັນລະບົບ ໂດຍມີຂໍ້ສະເໜີແນະນຳ: ດ້ານນະໂຍບາຍ: ຄວນນຳໃຊ້ UNESCO (2013) Sustainable Tourism Model ເປັນແຖນກາງໃນການວາງແຜນ ເພື່ອໃຫ້ເກີດຄວາມສົມດຸນລະຫວ່າງການອະນຸຮັກ ແລະ ການທ່ອງທ່ຽວ ແລະ ປະຕິບັດການບຸລະນະຕາມຫຼັກການ ICOMOS (1999) Principles

for Conservation ໂດຍເນັ້ນການຮັກສາຄວາມແທ້ຈິງ (Authenticity) ແລະ ການນໍາໃຊ້ວັດສະດຸທ້ອງຖິ່ນ (ຫີນໜາມໜໍ່). ດ້ານການບໍລິຫານຈັດການໂດຍຊຸມຊົນ: ສ້າງຕັ້ງຄະນະກຳມະການຄຸ້ມຄອງມໍລະດົກຂັ້ນທ້ອງຖິ່ນ ເພື່ອໃຫ້ປະຊາຊົນມີສ່ວນຮ່ວມໃນການຕັດສິນໃຈ ແລະ ໄດ້ຮັບຜົນປະໂຫຍດໂດຍກົງຈາກການທ່ອງທ່ຽວ. ດ້ານຜົນປະໂຫຍດທີ່ຄາດວ່າຈະໄດ້ຮັບ: ການອະນຸລັກ: ຢຸດຍິ້ງການເສື່ອມໂຊມຂອງບູຮານສະຖານ ແລະ ພື້ນຜູ້ມີທັດວັດທະນະທຳຄົນໜາກຮຸກ ແລະ ດ້ານການທ່ອງທ່ຽວ ແລະ ເສດຖະກິດ: ສ້າງລາຍຮັບໃຫ້ຊຸມຊົນຜ່ານການບໍລິການ, ຮ້ານຄ້າ ແລະ ການທ່ອງທ່ຽວແບບຮຽນຮູ້. ດ້ານການຄົ້ນຄວ້າໃນອະນາຄົດ: ຄວມມີການສຶກສາລົງເລິກກ່ຽວກັບການເຊື່ອມໂຍງທາງບູຮານຄະດີລະຫວ່າງຜາສາດຫີນໂຕະໂໝະ ແລະ ແລວທາງບູຮານ (Ancient Road) ທີ່ເຊື່ອມຫາອັງກິດ ເພື່ອຂະຫຍາຍຂອບເຂດຄວາມຮູ້ທາງປະຫວັດສາດ.

## 6. ຂໍ້ຂັດແຍ່ງ

ຂ້າພະເຈົ້າໃນນາມຜູ້ຄົນຄວາວິທະຍາສາດ ພ້ອມດ້ວຍທີມງານ ຂໍປະຕິຍານຕົນວ່າ ຂໍ້ມູນທັງໝົດທີ່ມີໃນບົດຄວາມວິຊາການດັ່ງກ່າວນີ້ ແມ່ນບໍ່ມີຂໍ້ຂັດແຍ່ງທາງຜົນປະໂຫຍດກັບພາກສ່ວນໃດ ແລະ ບໍ່ໄດ້ເອື້ອປະໂຫຍດໃຫ້ກັບພາກສ່ວນໃດພາກສ່ວນໜຶ່ງ, ກໍລະນີລະນີມີການລະເມີດ ໃນຮູບການໃດໜຶ່ງ ຂ້າພະເຈົ້າມີຄວາມຍິນດີ ທີ່ຈະຮັບຜິດຊອບແຕ່ຜຽງຜູ້ດຽວ.

## 7. ເອກະສານອ້າງອີງ

ດິສສະກຸນ, ສ (2004ກ). *ສາສະໜາພຣາມໃນອານາຈັກຂອມ*. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ: ຄະນະໂບຮານຄະນະດີ ມະຫາວິທະຍາໄລສີລະປະກອນ.

ດິສສະກຸນ, ສ. (2004ຂ). *ສາສະໜາພຣາມໃນອານາຈັກຂອມ*. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ: ມະຕິຊົນ.

ດິສສະກຸນ, ສ. (1996). *ສິລະປະຂອມ*. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ: ຄູຣຸສະພາລາດຜ້າວ.

ຈິນວັດນະກຸນ, ພ. (2008). *ປຣາສາດຂອມໃນເມືອງພະນະຄອນ*. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ: ເມືອງບູຮານ.

ທ່າຮຸ່ງເຮືອງ, ຮ. (2008). *ປຣາສາດຂອມໃນດິນແດນໄທ ຄວາມເປັນມາ ແລະ ຂໍ້ມູນດ້ານປະຫວັດ ສາດສິລະປະ. ພິມຄັ້ງທີ 2*. ກຸງເທບມະຫານະຄອນ: ມະຕິຊົນ.

Chevance, J.-B., Evans, D., Hofer, N., Sakhoen, S., & Chhean, R. (2019). *Mahendraparvata: An early Angkor-period capital defined through airborne laser scanning at Phnom Kulen*. *Antiquity*, *93*(371), 1303–1321. <https://doi.org/10.15184/aqy.2019.133>

Gapphimai, S., & Weerataweemas, S. (2020). *Phimai Sanctuary (Thailand) And Nostalgia In World Heritage*. *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences, XLIV-M-1–2020*, 637–

644. <https://doi.org/10.5194/isprs-archives-XLIV-M-1-2020-637-2020>

Hawixbrock, C. (n.d.). *The Vat Phou museum and the archaeological collections of Champasak*.

Kirdsiri, K. (2004). *Wat Pu: The World Heritage Cultural Landscape of Champasak*. *Journal of the Faculty of Architecture Silpakorn University Vol. 21 (2004-2005)*.

Phirasant, J., Sirasoonthorn, P., Viriya, D., Chanthawarang, W., & Satta, N. (2014). The development of cultural tourism in the communities around Sukhothai Historical Park, Sukhothai province. *International Journal of Humanities and Social Science*, *4*, 245–250. [http://www.ijhssnet.com/journals/Vol\\_4\\_No\\_10\\_1\\_August\\_2014/27.pdf](http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_4_No_10_1_August_2014/27.pdf)

Santoni, M., Hawixbrock, C., & Souksavady, V. (n.d.). *The French archaeological mission and Vat Phou: Research on an exceptional historic site in Laos*.

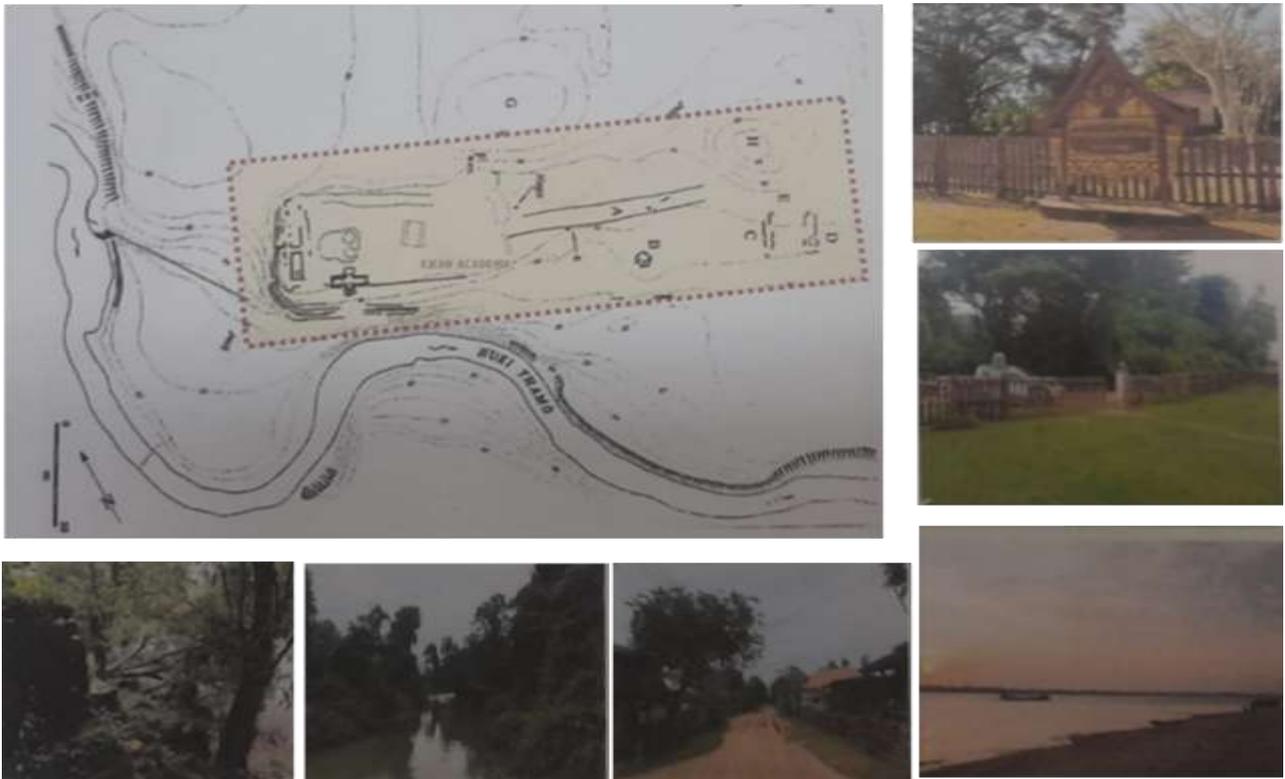
Suksawaddi, V., & Lopkerd, P. (2022). Reconstruction of Archaeological Sites in Virtual Environment: Case Study of Wat Mahathat, Sukhothai Historical Park World Heritage. *Journal of Architectural/Planning Research and Studies (JARS)*, *10*(1), 71–84. <https://doi.org/10.56261/jars.v10i1.12919>

Somsamon, V. (2017). *Urban Planning and Sustainable Development of Tourism in World Heritage Site, LuangPrabang Town*. *Souphanouvong University Journal Multidisciplinary Research and Development*, *3*(1), 11–34. Retrieved from <http://www.su-journal.com/index.php/su/article/view/21>

Sengonkeo, L., Khammoungkhoun, A., Chanthanakhone, K., Southichak, P., & Omavong, T. (2025). *Study on Value Assessment of the Old Town of Xanakharm for Rehabilitation toward Integration to Local and Regional Tourism Routes*. *Souphanouvong University Journal Multidisciplinary Research and Development*, *11*(03), 33–39. <https://doi.org/10.69692/SUJMRD110333>

Siljiru, T. (2010). *Research and statistical data analysis by SPSS and AMOS (11<sup>th</sup> ed.)*. ISBN: 9789741044108. Bangkok: business R and D ordinary partnership.

Sedgwick, P. (2013). *Convenience Sampling. British Medical Journal*, 2013, 347.  
<https://doi.org/10.1136/bmj.f6304>



ຮູບທີ 1 ແຜນທີ່ຫົວຫັດອ້ອມຮອບຜາສາດຫີນວັດໂຕະໂໜະ



ຮູບທີ 2 ແຜນທີ່ບູຮານສະຖານຜາສາດຫີນວັດໂຕະໂໜະ